

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO KULTURE

UPRAVA ZA ZAŠTITU KULTURNE BAŠTINE

Klasa: UP/1-612-08/12-06/0137

Ur.broj.: 532-04-02-02/2-12-1

Zagreb, 31. srpnja 2012.

Ministarstvo kulture na temelju članka 12. stavka 1. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 69/99, NN 151/03 i NN 157/03, Ispravak, NN 87/09, NN 88/10) i članka 9. stavka 1. Pravilnika o registru kulturnih dobara Republike Hrvatske (NN 37/01), donosi

R J E Š E N J E

1.

Utvrđuje se da **umijeće izrade sunčane čipke *motiva*** s područja Brodskog Posavlja ima svojstvo nematerijalnog kulturnog dobra u smislu članka 9. stavka 1. alineja 2. i 3. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.

2.

Za kulturno dobro iz točke 1. ovog rješenja utvrđuje se sljedeći sustav mjera zaštite:

- osigurati dostupnost dobra javnosti;
- poticati sudjelovanje pojedinaca, grupa i zajednica koje baštine dobro u identificiranju, definiranju, izvođenju i prenošenju dobra;
- popularizirati i promovirati kulturno dobro održavanjem stručnih skupova, izložbi, putem pisanih i elektroničkih medija, audio i video zapisa i na drugi način;
- poticati prenošenje i njegovanje kulturnog dobra u izvornim i drugim sredinama;
- educirati stručni kadar za prenošenje znanja i vještina putem seminara, radionica, formalnog i neformalnog obrazovanja;
- nastaviti sa istraživanjem dobra, te stručnim i znanstvenim vrednovanjem kao i primjerenim dokumentiranjem u svim oblicima i načinima suvremenog bilježenja;
- promicati funkciju i značaj dobra u društvu, te uključiti zaštitu dobra u planirane razvojne programe
- senzibilizirati javnost i podupirati zaštitu i očuvanje dobra kako bi se izbjegla opasnost od nestajanja, uništenja ili komercijalizacije dobra.

Nositelj dobra dužan je provoditi mjere zaštite radi njegova očuvanja, sukladno Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i svim propisima koji se odnose na kulturna dobra, pridržavajući se njegove povijesno-tradicijske matrice i pojavnosti.

3.

Na navedeno nematerijalno kulturno dobro iz točke 1. izreke ovog rješenja primjenjuje se Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i svi propisi koji se odnose na kulturna dobra.

4.

Predmetno kulturno dobro upisat će se u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske - Listu zaštićenih kulturnih dobara, a upis će se objaviti u „Narodnim novinama“.

5.

Žalba ne odgaga izvršenje ovog rješenja.

O b r a z l o ž e n j e

Umijeće izrade sunčane čipke *motiva* u Brodskom Posavlju (nazivano „tenerifška“ i „paragvajska“ čipka) doneseno je početkom 20. stoljeća putem modnih listova – „žurnala“, koji su publicirali i popularizirali egzotične ručne radove, predlažući ih za ondašnju građansku žensku modnu odjeću, na kojoj je posebno do izražaja dolazio dojam egzotike, popularan u to vrijeme. Tako su ju upoznale i seoske žene Brodskog Posavlja, a tehnika izrade učila se, možemo pretpostaviti, preko učiteljica i obveznog ručnog rada u školama i na tečajevima ručnog rada.

Seoski ženski svijet sklon ukrašavanju narodne nošnje što „unikatnijom“ tehnikom izrade, bio je toliko oduševljen ljepotom uzoraka sunčane čipke, da je ona ubrzo prihvaćena u širokoj primjeni, posebno u istočnom dijelu Brodskog Posavlja u *Doljaniji*.

Čipkarice u brodskom kraju ovu čipku ne zovu „Sonnenspitze“ – „sunčana čipka“, „teneriffski motivi“, niti „paragvajski motivi“. Seoskom svijetu ta terminologija bila je strana, pa su naziv skratili i kažu samo – *motivi* (naziv iz sela istočno od Slavenskog Broda - *Doljanije*), ili *klep na koturić* (naziv iz sela zapadno od Slavenskog Broda).

Motivi su šivana čipka, izrađivana običnom šivačom *krpačom* iglom na prethodno izrađenoj mrežici – kosturu, kojem su sve niti napete u krugu ili četvorini i križaju se u središtu, tako da izgledaju kao paukova mreža, zruci sunca, žbice kotača. Otuda i naziv čipke „sols“ - „sunčana“. Raditi *motive* nazivaju *motivat*, *namotivat*. ženska rubina ukrašena s *motivima* zove se *motivara*, a žena koja izrađuje *motive* *motivalfja* (nazivi iz sela Sikirevci).

Motivi se izrađuju na drvenim okvirima – ramicama *kalupčićima*. Najčešće su kružnog oblika (*koturići*, *kolešcaj*), a koriste se i ramice ovalnog (*dugački*, *okasti*), kvadratnog (*kockasti*), trokutastog i srolikog oblika. Rub ramica je uokolo zarezan i ima gusti niz *zubića*. *Motivat* se započinje s dva konca (*eklgar* broj 40 ili 50 u bijeloj boji). Jednim se koncem iskriža mrežica promjerom okvira, *smuje motiv*, tako da se sve niti mrežice sijeku u sredini okvira - *koturića*. Pri tome treba paziti da sve niti mrežice budu jednako zategnute preko središta kruga. S drugim se koncem istovremeno svaka nit mrežice na rubu okvira prihvati i taj drugi konac oko *zubića* zaplete ne radeći čvorić. Mrežica ima uvijek toliko parnih radijalnih niti, koliko je *zubića* na okviru. Na mrežici, kao osnovi, šivačom iglom i s bijelim koncem, veže se ornament, počevši od sredine mrežice, *zaplječe se motiv*, a *ispolak se popunjava*. Jedne čipkarice opletu čvrstu sredinu motiva – *puce*, *gulicu*, a druge u sredini motiva opletu proboj – *rupu*. *Motive* s rupom često rade u Sikirevcima. Tehnika izrade motiva je ista kao kada se veže raspjet *raspljet*, *ljesica*. Uzorci čipke *motivi* najčešće su geometrijske višelisne rozete: *sunce*, *žbice*, *koleso*, *zvezde*, *zvezdice*, *vrtoške* (rozete zaobljenih krakova), zatim geometrizirani biljni ornament: *tulipan*, *šljiva*, *jagoda*, *djetelina* s tri i četiri lista, razni *listovi*, *ruža*, *pup*, *margareta*. Izrađuju se i uzorci: *srce*, *mašla*, *leptir*, *križ*, i još mnogi drugi bez naziva. Kada je ornament jednog motiva završen, prode se još jednom ili dva puta njegovim rubom i vežu se čvorići, kao kada se radi *priplet pripljet*, *spjlet*, *split*, *sastav*. Konac koji je držao mrežicu motiva na *zubićima koturića* odmotava se i izvuče, čime se čipka oslobađa s okvira. Oko motiva može se izraditi kukičana čipka – *ekla*, *eklovanje*, što se naziva *obeklivanje motiva*, a zatim *motive* i *eklu* sastavljaju *sklapaju* u čipku u nizu. *Motivi* se mogu i *ušlingavati*, tj. našiti ih šivačim strojem u proboje na platnu, koji odgovaraju promjeru čipke, a zatim se još oko motiva radi bušeni vez *šlinga*. Oko motiva može se i mreškati *necati*. Te *motive* zovu *obnecani motivi*. Ako je *muštra motiva* jako gusta, reći će se *zatvoriti*, *zaklopiti motiv*, a ako je jako rijetka *puljati motiv*. No, ako im je motiv baš po volji, niti gust – niti rijedak, reći će da je *šareni motiv*. Izrade li se dijelovi motiva mrežasto, ili složeni od kockica, za takav će motiv imati naziv *gatoriti motiv*.

Kukičana čipka s *motivima* našiva se na krajeve ručnika- *peškira*, *otaraka*, *salvetica*, pokrivki - *ponjava*, *stolnjaka*. Kada se ušiva kroz *stolnjak*, *pokrivku*, pripajaju se dvije pole platna, koje se nazivaju *kutiš*, *ušivalo*. Kao i svaka druga čipka, može se našiti na donji rub ženskih *skuta*, *rubina* ili *krila*, oko rukava *oplećka*, uz dva ruba marame za glavu ili marame oko vrata, na pregaču. Ušlingavanje *motiva* je češće na krajevima ručnika, *salvetica*, *ponjava*, *jastučnica*, *stolnjaka*. Na ženskoj i muškoj narodnoj nošnji ušlingani *motivi* dolaze u istom rasporedu kao i ostale tehnike ukrašavanja: na ledima ženskog *oplećka* u nekoliko okomitih nizova, dužinom rukava i oko otvora rukava, na skutima straga u okomitim nizovima i uokolo donjeg dijela. Muške nošnje također su ukrašavane s *motivima*, na prsima košulje, uokolo donjeg ruba košulje, kao i oko donjeg dijela *gaća*. Bijeli *motivi* na bijeloj platnenoj odjeći daju posebnu profinjenost i osobitu raskošnu sliku svečanog ruha mladog svijeta.

Navedeni opisi odnose se na istočni dio Brodskog Posavlja. U zapadnom dijelu, sunčana čipka naziva se *klep na koturić*, te je prisutna u puno manjem obujmu primjene. Čipkom su najviše ukrašavane marame za na glavu *ikane marame*. Ova čipka našivena je na dva ruba marame i izrađena je koncem u jednoj ili u više boja, a koristi se i nijansirani *šatirani* konac.

Izrada čipke *motivi* najranije je prihvaćena u selima Vrpolje, Sikirevci i Babina Greda 1920- tih godina, od 1930- tih izrađivala se i u više drugih sela. Možemo reći da je selo Sikirevci postalo svojevrstni centar ove čipke. Osim što su sikirevačke čipkarice radile za vlastite potrebe, nekoliko ih je uvijek radilo i za prodaju, što im je bio izvor dodatne zarade. Stoga su žene iz okolnih sela dolazile u Sikirevce i naručivale *motive*. I dok je u mnogim selima izrada motiva poslije Drugog svjetskog zapostavljena, u Sikirevcima *motivanje* nije prestajalo.

Čipka *motivi* postala je sikirevačka osobitost, koju oni izuzetno cijene, po kojoj su postali prepoznatljivi i s Rojom privlače pozornost. Sikirevačke čipkarice ostale su uglavnom pri tradicionalno bijeloj čipki *motivi*, dok se u ostalim naseljima izrađuju i *motivi* u jednoj ili više boja.

Franca Rakitić prva je u Sikirevcima radila čipku *motivi*. Sačuvana je njena datirana pokrивka za krevet *ponjava*, koju je izradila 1928. godine. Od France Rakitić izradu *motiva* naučile su prve sikirevačke *motivalfje*. U početku čipkom *motivi* ukrašavani su samo ručnici, *stolnjaci*, *ponjave* i tek po koji dio nošnje. Prvu *rubinu motivaru* izradile je za sebe djevojka Eva Lučić – Đapina 1937. g. u dobi od četrnaest godina.

U Sikirevcima je još i danas običaj da se djevojkama sprema ruho – *ruvo*. U tome djevojačkom ruhu mnoštvo je tekstilnih predmeta ukrašenih s čipkom motivi: stolnjaci, nadstolnjaci, čipkasti pološci – *tabletići i miljeta* svih oblika i veličina, svatovski ručnici i manji ručnici za prekriti korpice u kojima se na Uskrs u crkvu nosi jelo na blagoslov. Šokački ženski svijet srednje generacije u Sikirevcima još i danas nosi platnene *oplečke* i *košuljice* ukrašene čipkom motivi, platnene trokutaste marame oko vrata – *čoškove* i platnene *pregače s motivima*.

KUD „Sloga“ iz Sikirevaca bilo je suradnik na izložbi čipke motivi u Muzeju Brodskog Posavlja, a prvu izložbu u Lepoglavi samostalno su postavili, te su od tada na izložbama u Lepoglavi sudjelovali više puta. Godine 2009. osnovana je udruga „Sikirevački motivi“ – „u cilju razvitka, unapređenja kao i očuvanja izvornog ručnog rada, ta zaštite čipke, odnosno *sikirevačkog motiva*, kao izvornog sikirevačkog proizvoda“. Udruga broji 27 članova. Udruga „Sikirevački motivi“ do sada je sudjelovala na brojnim smotrama folkloru, na izložbama, turističkim i eko-etno sajmovima. Osim uporabnih predmeta ukrašenih čipkom motivi, suvremene odjeće sa čipkom motivi kao modnim detaljem, čipkarice Udruge izrađuju i suvenire na kojima je čipka motivi našla primjenu. Na taj način promoviraju svoje selo i njegovu kulturnu baštinu. Udruga priređuje radionice za izradu čipke motivi za koje postoji velika zainteresiranost. Iako je „sunčana čipka“ – „motivi“ u okolici Slavenskog Broda došla tek prije nepunih sto godina i nije autohtona čipka, to ne umanjuje njenu vrijednost, dapače našla je izuzetno široku primjenu i postala važan dio etnografske i kulturno – povijesne baštine ovoga kraja Hrvatske.

Umijeće izrade sunčane čipke – „motiva“ u Brodskom Posavlju doživjelo je posljednjih godina veliki uspon. Ta lijepa i osebujna čipka koja je našla veliku primjenu na folklorom tekstilu brodskog kraja, do 2005. godine bila je jedino lokalno poznata, no nakon izložbe u Muzeju Brodskog Posavlja u Slavenskom Brodu (2005/2006), autora Zvonimira Toldija) možemo govoriti o njenom pravom otkriću. Slijedila je izložba u Lepoglavi na međunarodnom festivalu čipke, organiziranje radionica, osnivanje udruge za izradu čipke, a Hrvatska televizija snimila je 2007. godine dokumentarnu emisiju autorice Vlatke Vorkapić „Motivalja motiva motive“, koja je ovu čipku još više popularizirala.

Povjerenstvo za nematerijalnu kulturnu baštinu Ministarstva kulture na sjednici 3. veljače 2012. godine ocijenilo je da **umijeće izrade sunčane čipke motiva** u Brodskom Posavlju ima svojstvo nematerijalnog kulturnog dobra kako to definira Zakon o zaštiti i očuvanju kulturne baštine u članku 9. stavak 1. alineja 2. i 3.

Na osnovi predočene dokumentacije i iznesenih činjenica, a prema preporuci Povjerenstva za nematerijalnu kulturnu baštinu, Stručno povjerenstvo za utvrđivanje svojstva kulturnog dobra na sjednici održanoj 14. lipnja 2012. godine utvrdilo je da **umijeće izrade sunčane čipke motiva** u Brodskom Posavlju ima svojstvo kulturnog dobra.

Donošenjem ovog rješenja, sukladno članku 12. stavku 1. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara na predmetno dobro primjenjuju se citirani Zakon, kao i svi drugi propisi koji se odnose na kulturna dobra.

Sukladno članku 12. stavku 4. istoga Zakona, točkom 4. izreke ovog rješenja, određena je obveza upisa predmetnog dobra u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske – Listu zaštićenih kulturnih dobara. Temeljem članka 16. stavka 1. istoga Zakona određuje se objava toga upisa u „Narodnim novinama“.

Sukladno članku 12. stavku 5. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, žalba protiv ovog rješenja ne zadržava njegovo izvršenje.

Iz gore navedenih razloga riješeno je kao u izreci.

Uputa o pravnom lijeku:

Protiv ovog rješenja može se izjaviti žalba Povjerenstvu za žalbe pri Ministarstvu kulture Republike Hrvatske u roku 15 dana od primitka ovog rješenja. Žalba se predaje tijelu neposredno ili šalje poštom preporučeno Ministarstvu kulture, Povjerenstvo za žalbe, Runjaninova 2, 10000 Zagreb, a može se izjaviti i usmeno u zapisnik. Na žalbu se, sukladno članku 7. stavku 1. točki 19. Zakona o upravnim pritojbama („Narodne novine“ , broj 8/96, 77/96, 131/97, 68/98, 66/99, 145/99, 116/00, 163/03, 17/04, 110/04, 141/04, 150/05, 153/05, 129/06, 117/07, 25/08, 60/08, 20/10, 69/10) ne plaća upravna pritojba.

Dostaviti:

1. Brodsko-posavska županija, Petra Krešimira IV 1, 35000 Slavonski Brod (s povratnicom)
2. Grad Slavonski Brod, Vukovarska 1, 35000 Slavonski Brod (s povratnicom)
3. Muzej Brodskog Posavlja, Dr. Ante Starčevića 40, 35000 Slavonski Brod (s povratnicom)
4. Udruga „Sikirevački motivi“, Gajeva bb, 35224 Sikirevci (s povratnicom)
5. HGK Županijska komora Slavonski Brod, Matije Mesića 9, 35000 Slavonski Brod (s povratnicom)
6. Turistička zajednica Grada Slavenskog Broda, Petra Krešimira IV 2, 35000 Slavonski Brod (s povratnicom)
7. Institut za etnologiju i folkloristiku, Šubićeva 42, 10000 Zagreb (s povratnicom)
8. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju (n/r dr.sc. Tihana Petrović Leš), Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb (s povratnicom)
9. Etnografski muzej Zagreb, Trg Mažuranića 14, 10000 Zagreb (s povratnicom)
10. Ministarstvo kulture, Uprava za zaštitu kulturne baštine
  - Konzervatorski odjel u Slavonskom Brodu, Ante Starčevića 43, 35000 Slavonski Brod
  - Služba za pokretnu i nematerijalnu kulturnu baštinu, ovdje
  - Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske, ovdje
  - Pismohrana, ovdje